

A învăța pe alții, a stăpâni și mai mult în 1 Timotei 2:11-15

Cynthia Long Westfall · traducere în limba germană: Hans-Jörg Ronsdorf · februarie 2021 · revizuit în octombrie 2026

„O femeie să învețe în liniște, în toată supunerea. Dar nu îngădui unei femei să învețe pe alții, nici să stăpânească peste bărbat, ci să fie liniștită; căci Adam a fost întocmit întâi, apoi Eva; și Adam n-a fost înșelat, dar femeia a fost înșelată și a căzut în călcarea poruncii. Dar va fi mântuită în durerile nașterii de copii, dacă stăruie în credință, în dragoste și în sfințenie, cu cumpătare.” (Traducerea Elberfelder, ediția CSV Hückeswagen – traducere germană a Bibliei)

Paul and Gender

Reclaiming the Apostle's Vision
for Men and Women in Christ

CYNTHIA LONG WESTFALL

Westfall, Cynthia Long. 2016

Paul and Gender: Reclaiming the Apostle's Vision for Men and Women in Christ.

Baker Publishing Group. Versiunea Kindle. ***O traducere a capitolului 9 (de la p. 279), fără numeroasele note de subsol și trimiteri la surse.***

Orice încercare de a se ocupa în mod cuprinzător de Pavel și de problema sexelor trebuie să se confrunte cu 1 Timotei 2:11-15 și cu felul în care acest text ar trebui citit în raport cu restul epistolelor pauline și în contextul epistolei. ***Din punct de vedere istoric, 1 Timotei 2:12 este textul principal care a fost folosit până în prezent pentru a le exclude pe femei de la anumite activități și funcții în biserică,***

indiferent de pregătirea, de capacitățile sau de darurile duhovnicești ale unei femei. Acest text a creat niște ochelari sau o schemă exegetică prin care sunt înțelese toate celelalte locuri biblice despre femei. În interpretarea tradițională pare, într-adevăr, că ascultarea de acest loc biblic, împreună cu supunerea, caracterizează și delimitează întregul domeniu al chemării unei femei. De aceea este absolut necesar să prezentăm o exegeză mai cuprinzătoare a acestui pasaj și să cercetăm posibilitățile de interpretare, precum și urmările (implicațiile) anumitor decizii de interpretare. La sfârșit prezint o lectură coerentă a pasajului. Ea face dreptate textului – în contextul general al culturii din Efes și în contextul Întâii epistole către Timotei, inclusiv scopul și intenția declarată a epistolei, precum și informațiile relevante din epistolele către Timotei. Și face dreptate firului gândirii lui Pavel.

Orice interpretare a textului din 1 Timotei 2:11-15 ajunge, printr-un proces de interpretare, la concluzii despre text. Există mai multe răscruci sau puncte de cotitură exegetice importante, la care interpreții iau decizii determinante înainte să se ocupe concret de textul respectiv – decizii care influențează rezultatul. Unele dintre aceste decizii par chiar să fie presupuneri relativ neverificate. Voi scoate în evidență aceste puncte de cotitură și voi discuta implicațiile deciziilor exegetice. După ce voi identifica scopul epistolei ca fiind combaterea învățăturii false, așa cum se spune în introducerea din 1 Timotei 1:3-4, voi aduna informațiile epistolei despre învățăturile și practicile false legate de sex. Informațiile despre învățătura falsă printre bărbați și femei vor oferi contextul sau unghiul de vedere în care trebuie citite instrucțiunile date bărbaților și femeilor în 2:8-10 – la fel și instrucțiunea specială dată unei femei și interdicțiile care țin de ea. Aceasta va face posibilă o lectură nouă a pasajului, care corespunde contextului, textului și teologiei pauline.

9.1 Decizii exegetice cu consecințe de mare anvergură

Încă înainte ca textul să fie analizat, au fost deja luate mai multe decizii exegetice care au un efect direct asupra interpretării lui.

Primul dezacord privește întrebarea dacă textul este obligatoriu (autoritativ) pentru biserică și pentru viața creștină.

Al doilea dezacord privește calitatea de autor a lui Pavel.

Al treilea dezacord privește întrebarea dacă destinatarul este o singură persoană sau un grup.

Al patrulea dezacord privește rolul pe care îl joacă contextul în stabilirea intenției textului.

Al cincilea dezacord privește identificarea cadrului sau a scenariului din 1 Timotei 2:1-15.

Alegerea făcută la fiecare punct de decizie tinde să le determine pe celelalte posibilități de alegere.

9.1.1 Întâia epistolă către Timotei ca Cuvânt autoritativ al lui Dumnezeu

Propun ca o decizie exegetică fundamentală să fie aceea dacă textul este privit în biserică drept autoritativ. Aceasta reprezintă cea mai mare prăpastie dintre interpreți și este un indicator clar al felului în care cineva abordează textul. Așa cum vom discuta mai jos, majoritatea învățaților contestă faptul că Pavel este autorul epistolelor pastorale. Prin urmare, cei care contestă calitatea de autor pot fie să ignore epistola (ceea ce este obișnuit), fie, ca abordările feministe, să-l înfățișeze pe autor ca fiind condus de o concepție despre lume neplăcută și inacceptabilă a primului sau celui de-al doilea secol cu privire la femei. Unii interpretează textul în contradicție flagrantă cu alte epistole pauline, în loc să-l interpreteze în contextul altor texte pauline. Există însă și cei care primesc epistola ca autoritativă – fie

pentru că face parte din canon, fie pentru că o socotesc paulină. Cei care pun la îndoială faptul că Pavel este autorul, dar o acceptă ca parte autoritativă a canonului, pot totuși să împingă cartea, în privința autorității ei, la marginea canonului. Cei care acceptă textul ca fiind paulin sunt mai motivați să se angajeze și într-o muncă exegetică exactă. Ei sunt interesați să-l interpreteze în legătură cu alte pasaje pauline și să-l folosească la construirea unei teologii pauline coerente (adică legate logic, ușor de urmărit).

9.1.2 Întâia epistolă către Timotei ca epistolă paulină

În 1 Timotei 1:1 se spune că epistola este scrisă de „Pavel, apostol al lui Hristos Isus”, ceea ce o arată ca paulină. Majoritatea învățaților o văd însă ca fiind scrisă de un cerc paulin după moartea lui Pavel și redactată la sfârșitul primului secol sau la începutul celui de-al doilea. Ca atare, ea ar fi o dezvoltare târzie sau o extindere a teologiei pauline sau, posibil, o corectare. O minoritate o vede ca scrisă de Pavel cel istoric în timpul vieții lui, iar materialul biografic suplimentar al epistolelor pastorale este așezat în cadrul vieții lui. Epistolele pastorale lărgesc cadrul și adaugă informații biografice la ceea ce se găsește în Faptele apostolilor și în celelalte epistole pauline. Cei care susțin această poziție vor să interpreteze epistola și în contextul teologiei corpusului paulin mai larg. În timp ce cei mai mulți laici presupun că textul a fost scris numai de Pavel, între învățați este obișnuit să se accepte că Pavel a folosit un amanuensis (un scrib), ca de exemplu Luca, pentru scrierea epistolei. Consensul celor care țin la faptul că Pavel este autorul este că 1 Timotei a fost scrisă după evenimentele consemnate în Faptele apostolilor, ceea ce ar așeza situația și împrejurările pe care Pavel le aborda în Efes în jurul anilor 63–65 d.Hr., la cel puțin opt ani după șederea mai lungă a lui Pavel în Efes în timpul celei de-a treia călătorii misionare (Faptele apostolilor 19:10) și la cel puțin paisprezece ani după ce Timotei se alăturase echipei misionare a lui Pavel, în jurul anului 49 d.Hr., în timpul celei de-a doua călătorii misionare (Faptele apostolilor 16:1-3).

9.1.3 Întâia epistolă către Timotei ca scrisoare personală

Textul îl identifică pe destinatarul epistolei ca fiind „Timotei, adevăratul meu copil în credință” (1:2) **și arată în mod formal că este o scrisoare personală. Totuși, majoritatea învățaților cred că 1 Timotei este o scrisoare publică, scrisă unui grup mai mare din biserică sau bisericilor creștine.** Printre acești învățați se numără cei care contestă că Pavel este autorul și cei care acceptă că Pavel este autorul, dar aduc argumentul că este vorba de o scrisoare publică numai pe temeiul folosirii persoanei a doua plural în cuvântul de încheiere „Harul să fie cu voi toți” (6:21). Pe temeiul salutului (1:1), al folosirii constante a persoanei a doua singular și a nominativului sau vocativului singular al adresării directe cu privire la Timotei (1:18; 6:11,20), textul are caracteristicile formale ale unei scrisori personale. Salutul la persoana a doua plural de la sfârșit nu arată o scrisoare publică sau comunitară, cum o dovedesc scrisorile personale din papirusuri; **încheierile care conțin urări de binecuvântare și/sau de sănătate pentru familiile, bisericile sau alte grupuri ale destinatarului sunt obișnuite în scrisorile personale.** Caracterizarea ca scrisoare personală nu înseamnă însă că este vorba de o scrisoare privată, confidențială (adică o scrisoare care în mod expres nu este destinată să fie citită de alții). În antichitate era de la sine înțeles că scrisorile personale conțineau vești importante și erau citite și transmise în cercuri mai largi; totuși ele oglindeau relația și preocuparea autorului și a destinatarului, nu ale publicului. Destinatarul era în stare să interpreteze scrisoarea și s-o explice cercului mai larg de cei interesați. Având în vedere teoria antică a scrisorilor, propun, numai pe temeiul gramaticii, ca 1 Timotei să fie încadrată ca scrisoare nefectivă (adică nescrisă de altcineva și mai târziu) și nepublică (nu

„literară”). Dacă este încadrată ca scrisoare publică, atunci, potrivit teoriei scrisorilor, ea ar fi fictivă (neautentică), căci se dă drept scrisoare personală. Publică ar putea fi doar dacă ar fi fost scrisă pentru un public mai larg și nu ar fi înrădăcinată în relația dintre Pavel și Timotei, nici marcată de situația din Efes sau de problemele din slujba lui Timotei. **Indiferent de aceasta, semnalele autorului arată că ea trebuie citită ca scrisoare personală.** Faptul că Pavel este autorul este pus la îndoială pentru că limba și stilul epistolelor pastorale se deosebesc, în vocabular, sintaxă și stil retoric, de restul corpusului epistolelor pauline. Studii mai noi de lingvistică de corpus au arătat însă că stilul de scriere și temele unei persoane variază considerabil atunci când se schimbă genul sau când se schimbă caracteristicile registrului (destinatarul, contextul situației, conținutul). Și mai extreme pot fi variațiile când se schimbă împrejurările și vârsta autorului sau când scrisorile au fost scrise împreună cu un secretar/amanuensis sau în întregime de acesta, așa cum susțin mulți pentru epistolele lui Pavel, pe temeiul dovezilor lor interne (Romani 16:22; 1 Corinteni 1:1; cf. 16:21; 2 Corinteni 1:1; Galateni 1:1; cf. 6:11; Filipeni 1:1; Coloseni 1:1; cf. 4:18; 1 Tesaloniceni 1:1; 2 Tesaloniceni 1:1; cf. 3:17; Filimon 19). De fapt, Epistola către Efeseni și epistolele pastorale sunt singurele epistole pauline care nu numesc în mod explicit coautori sau amanuenses, și există o variație considerabilă în privința persoanelor pomenite în celelalte epistole ca parte a procesului de scriere a scrisorii. O scrisoare personală, scrisă unui colaborator apropiat care se confruntă cu probleme specifice ale slujbei, are un registru (un nivel de limbă) cu totul diferit de epistolele necontestate din corpusul paulin și poate explica schimbarea limbii. Dacă însă 1 Timotei este încadrată ca scrisoare publică, destinată să fie citită de un public mai larg, ea este atribuită unui registru mai apropiat de restul corpusului paulin, care explică mai puțin ușor abaterile de limbă și stil. O scrisoare publică sau fictivă tinde să se explice relativ ușor prin ea însăși, în contextul culturii în care a fost scrisă, deoarece a fost redactată ca să fie înțeleasă de un public mai general. **O scrisoare personală între oameni care aveau o relație de lungă durată, ca de exemplu Pavel și Timotei, mărturisește un grad mai înalt de familiaritate, iar comunicarea va depinde de informații pe care și le împărtășesc unii altora oameni apropiați.**

9.1.4 Rolul contextului epistolei

Dacă întâia epistolă către Timotei este privită ca scrisoare inventată (fictivă) și/sau publică, atunci rolul contextului este mult micșorat. Adică, dacă nu este vorba de o scrisoare personală scrisă de Pavel lui Timotei, care se afla în Efes (spre deosebire de o scrisoare scrisă pentru răspândire generală [literară] sau de o scrisoare pseudonimă [fictivă]), atunci ar exista mai puține motive să cauți anumite evenimente și împrejurări care ar determina sau ar explica conținutul. Dacă se pornește de la ideea că scrisoarea a fost scrisă de cercul paulin, atunci contextul este important, dar este legat de chestiuni bisericești de mai târziu, care probabil nu sunt chestiuni locale, și oglindește dezvoltări teologice ulterioare în ecleziologie. Dacă privești 1 Timotei ca pe o scrisoare publică scrisă de Pavel, atunci ai putea presupune că ea este o expresie a teologiei stabilite a lui Pavel – o expunere a regulilor de purtare pentru biserică în ansamblu. **În principiu este vorba despre întrebarea dacă această scrisoare trebuie citită din ea însăși – ca tratare a unor teme concrete, care trebuiau să aibă anumite efecte sociale în biserica din Efes – sau dacă trebuie citită în primul rând ca teologie.** Dacă însă presupunem că 1 Timotei este o scrisoare personală autentică (sau, pentru unii, o scrisoare pseudopersonală, care trebuie citită în mod clar în contextul vieții lui Pavel și al relațiilor lui personale), atunci contextul ar juca prin definiție un rol mare în interpretarea ei corectă. Ea ar fi așezată în contextul unei relații personale îndelungate între Pavel și Timotei, iar fluxul de informații ar oglindi această relație. Pavel l-a întâlnit pe Timotei în timpul celei de-a doua călătorii misionare, când a vizitat Listra, în anul 49. Timotei a făcut parte de atunci din echipa misionară și lucrase poate între paisprezece și șaisprezece ani cu

Pavel înainte să fie scrisă 1 Timotei. ***Cu alte cuvinte: Timotei fusese deja îndrumat și învățat pe larg de Pavel, așa încât instrucțiunea din 1 Timotei ar aplica la situație ceea ce îl învățase Pavel și ar construi pe aceasta. Situația ar oglindi și condițiile din Efes de la mijlocul primului secol, așa încât cadrul socio-istoric poate juca un rol esențial în înțelegerea textului și a situației specifice din Efes.*** În ce privește contextul imediat, Pavel abordează probleme din biserica din Efes care, în timpul prezenței lui acolo, erau atât de grave încât i-a cerut lui Timotei să rămână în urmă ca să le corecteze (1:3). Corectarea învățăturii false ar determina atunci instrucțiunile din 2:1-15.

9.1.5 Contextul sau scenariul din 2:1-15

Următoarea decizie exegetică de mare anvergură este contextul sau scenariul presupus pentru pasajul din 2:9-15. Aceasta este poate cea mai importantă dintre aceste decizii. Dar adesea nici nu se recunoaște că este o decizie care se bazează în întregime pe deducții; ea este pur și simplu presupusă și rareori argumentată. ***Cei mai mulți învățați presupun că 2:11-15 se referă la rânduiala bisericii în timpul serviciului divin săptămânal sau la purtarea în adunarea bisericii.*** I. Howard Marshall constată, de exemplu: „Tema este rugăciunea în adunarea bisericii.” El descrie apoi capitolul în legătură cu tema rugăciunii. Potrivit lui Marshall, este subliniată necesitatea rugăciunii în amploarea ei universală, apoi sunt numite cerințele morale ale rugăciunii cu privire la bărbați, apoi cu privire la femei, ceea ce duce la o digresiune despre necesitatea ca femeile să nu învețe pe alții, ci să învețe ele însele în liniște. ***Prima problemă a acestei lecturi este că în 2:1 sau 2:8 nu există niciun indiciu că rugăciunea cerută ar trebui să fie limitată, în spațiu și timp, la adunările bisericii.*** De fapt, atât în teologia lui Pavel, cât și în contextele practicii rugăciunii din iudaism și din lumea greco-romană există indicii considerabile care vorbesc împotriva acestei presupunerii. Învățătura lui Pavel subliniază în alte locuri necesitatea rugăciunii neîncetate și a mulțumirii în orice vreme (Romani 1:9; Efeseni 1:16; 6:18; Filipeni 1:4; 4:6; Coloseni 1:9; 1 Tesaloniceni 5:17-18; 2 Tesaloniceni 1:3,11; Filimon 4), care nu sunt limitate la anumite momente ale adunărilor bisericii. În 1 Timotei 2:8, Pavel le cere bărbaților în mod expres să se roage *ἐν παντί τόπῳ* („în orice loc”). Această indicație este spațială – spre deosebire de substantivul *ἐκκλησία* („adunare, întrunire”), pe care Pavel îl folosește de obicei pentru adunarea de închinare, ca în 3:5,15; 5:16 (pentru alte trimiteri neîngrădite la rugăciunea în orice loc sau în orice vreme, vezi Romani 1:9-10; Efeseni 6:18; 1 Tesaloniceni 1:3; 2:13; 5:17; 2 Timotei 1:3). Pe lângă aceasta, practicile de rugăciune iudaice, creștine și greco-romane nu erau limitate la locuri sfinte (temple, sanctuare, sinagogi) sau la serviciile divine. Rugăciunea avea loc în locuri cu totul diferite, de exemplu pe stradă, lângă un râu, pe plajă, pe o corabie, la căpătâiul unui bolnav sau în închisoare (Matei 6:5; Faptele apostolilor 16:13; 20:36; 21:5; 27:35; 28:8; Iacov 5:13-14; Coloseni 1:3,8). Ea putea avea loc în orice moment al lunii/săptămânii/zilei, în orice loc, inclusiv în temple, sinagogi și case (Faptele apostolilor 2:42-47; 3:1). Putea avea loc în grupuri, în familie sau în singurătate. ***Nu există nimic în 1 Timotei 2:1-8 care să restrângă contextul la un „serviciu divin public” – ca să nu mai vorbim că serviciile divine aveau loc în sfera casei, nu într-un loc public. Prin urmare, nu este clar că restul capitolului dă instrucțiuni pentru purtarea în adunările de închinare sau într-un cadru public, iar conținutul restului pasajului se potrivește greu în contextul unui „serviciu divin public”, mai ales trimiterea la nașterea unui copil.*** O a doua problemă este restrângerea grijii lui Pavel pentru îmbrăcămintea și faptele bune ale femeilor (2:9-10) la rugăciunea din adunarea de închinare. Instrucțiunile date femeilor sunt gândite în mod clar ca paralele cu instrucțiunile date bărbaților, din cauza corespondenței „bărbați/femei” și a adverbului *ὡσαύτως* („în același fel”), care leagă instrucțiunile pentru femei de instrucțiunile pentru bărbați (v. 8). Dar grija pentru modestie, evitarea fuduliei și practicarea faptelor bune nu pare să fie limitată doar la rugăciunea din serviciul divin. În 5:6 ea este legată de o problemă a văduvelor din Efes: o viață în lux și

plăceri, în loc de o viață pașnică și liniștită, în frică de Dumnezeu și sfințenie. De fapt, aceasta oglindește o preocupare generală pentru purtarea femeilor, care era adesea abordată în cultură: s-au dat chiar legi pe aceste teme. Pe lângă aceasta, dacă aici ar fi vorba despre îmbrăcămintea femeilor în timpul rugăciunii din serviciul divin, de ce n-a repetat Pavel obiceiul general din toate „bisericele lui Dumnezeu”, ca femeile să poarte vâl în timpul rugăciunii (1 Corinteni 11:16), în loc să interzică împletirea artistică a părului (1 Timotei 2:9)? O a treia problemă: Instrucțiunea dată femeilor este uneori înțeleasă ca o a doua preocupare abordată de Pavel, care se desprinde de actul rugăciunii, dar rămâne totuși limitată la serviciul divin public. Ea poate fi însă înțeleasă mai bine în contextul din 2:1-3; îmbrăcămintea și ținuta bătaoare la ochi și lipsite de modestie lucrează direct împotriva scopurilor rugăciunii din 2:2: „o viață pașnică și liniștită, cu toată evlavia și sfințenia”. În 2:10, Pavel are în vedere ca femeile care mărturisesc că se tem de Dumnezeu să se poarte așa cum corespunde scopurilor rugăciunii. Aceasta este, într-adevăr, o paralelă cu instrucțiunile date bărbaților. Mânia și cearta lovesc și ele în scopul rugăciunii din 2:2: o viață pașnică și liniștită. Rugăciunea ar fi atunci antidotul lui Pavel împotriva faptului că bărbații și femeile din Efes lucrau împotriva scopurilor care îi plac lui Dumnezeu: o viață pașnică și liniștită, sfințenie și evlavie. ***O a patra problemă a cadrului unei adunări de închinare ca fundal pentru 1 Timotei 2:9-10 este trecerea de la pluralul „bărbați” și „femei” la singularul „femeie” (γυνή) în 2:11 și interdicția lui Pavel privind două lucruri pe care o „femeie” i le-ar putea face unui „bărbat” (ἄνδρός) în 2:12.*** Trecerea la singular este izbitoare în context, pentru că rupe un tipar, iar folosirea singularului pentru „bărbat” nu se potrivește cu un limbaj care se adresează unei adunări a bisericii sau unui alt grup. ***Pavel ar fi putut vorbi despre o femeie care învață un grup de bărbați sau despre femei care învață grupuri de bărbați, dar nu este normal să vorbești despre o femeie care învață „un bărbat” într-o adunare. Mai degrabă, folosirea singularului semnalează o interacțiune privată între o femeie și un bărbat. În cultura greco-romană, interacțiunile private dintre o femeie și un bărbat aveau loc cel mai probabil între membrii familiei, iar în pasaj există multe lucruri care arată spre un context casnic.*** Cei mai mulți comentatori tratează folosirea singularului ca și cum n-ar exista, dar este o alegere gramaticală clară, care are însemnătate, și ea stă în contrast cu gramatica din context și cu gramatica prin care se adresează cineva unei comunități. A cincea problemă a cadrului unui serviciu divin ca fundal pentru acest pasaj este pomenirea nașterii (τεκνογονία), precum și grija deosebită pentru mântuirea (σωθήσεται) unei femei (2:15) și relevanța îndoielnică a acesteia pentru rânduiala serviciului divin și pentru interdicții. Există mai multe posibilități de interpretare (și traduceri alternative) pentru „totuși va fi mântuită prin nașterea de copii” (σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας), ***dar niciuna dintre ele nu are sens ca încheiere a unei discuții despre purtarea bărbaților și a femeilor într-un serviciu divin.*** De aceea alegerea sau presupunerea unui serviciu divin drept cadru pentru 2:1-15 contribuie mai degrabă la contradicții și la lipsă de coerență decât să ofere un context care să explice particularitățile dificile ale textului. Deschiderea textului arată că în scrisoarea lui Pavel este vorba despre învățătura falsă, dar dacă aici este vorba despre purtarea în serviciul divin, aceasta este o digresiune, iar el se întoarce în capitolele 4-6 la tema învățăturii false. Unii interpreți încadrează în mod inutil și necugetat 2:11-15 ca o nouă abatere de la subiect. Atât gramatica, cât și amplexarea acestui pasaj arată că este vorba despre un punct central, căci el este mai amplu decât instrucțiunile date bărbaților și femeilor. Pe lângă aceasta, el abordează direct câteva dintre problemele legate de învățătura falsă și de purtarea femeilor din biserică, de care se ocupă mai târziu scrisoarea. Legătura logică din 2:1, παρακαλῶ οὖν πρῶτον („de aceea îndemn mai întâi de toate”), leagă pasajul de ce precede, în loc să creeze o ruptură și o trecere la o altă preocupare. Aceasta arată că 2:1-15 dezvoltă mai departe tema scrisorii, și anume corectarea învățăturii false (1:3).

9.1.6 Sensul cuvântului „a stăpâni” (αὐθεντέω / authenteo)

Unul dintre cele mai problematice aspecte în interpretarea textului din 1 Timotei 2:11-15 cu privire la problema sexelor este sensul cuvântului αὐθεντέω din 2:12: „Nu îngădui ca o femeie să învețe pe alții sau să αὐθεντέῃν un bărbat.” Acest cuvânt este un hapax legomenon (apare o singură dată în Noul Testament) și este una dintre primele apariții cunoscute ale verbului în limba greacă, deși baza de date Thesaurus Linguae Graecae (TLG) înregistrează peste trei sute de apariții ulterioare. În 1979, Catherine Kroeger a scris un articol care pune la îndoială traducerea lui αὐθεντέω prin „a avea autoritate” și a pornit o discuție despre acest verb care durează până astăzi. În întrebarea despre ce înseamnă verbul și cum ar trebui tradus sau înțeles, este vorba despre câteva întrebări-cheie: Care este relația verbului cu exercitarea autorității? ***Este verbul peiorativ, neutru sau pozitiv? Care este relația verbului cu cuvintele înrudite cu el? Răspunsurile la aceste întrebări se împart (cu câteva excepții) în două tabere. Un grup traduce αὐθεντέω cu un sens pozitiv sau neutru, de „a exercita autoritate” sau „a avea autoritate asupra”; celălalt grup îl traduce cu un sens negativ sau disprețuitor, ca „a abuza”, „a domina”, „a controla” sau „a folosi violența”.***

Mulți din afara acestei discuții pornesc de la ideea că αὐθεντέω este un termen tehnic pentru „a fi pastor”, deoarece aceasta este justificarea principală pentru excluderea femeilor de la slujba de pastor și de la alte sarcini de conducere față de bărbați. Dintre cele peste trei sute de apariții ale verbului din baza de date TLG, nimeni nu a identificat însă vreun caz în care el să se refere la vreun fel de îngrijire pastorală binevoitoare a unei persoane sau a unui grup de către un pastor sau un slujitor al bisericii. Printre cele optzeci și două de apariții ale verbului pe care le-a folosit H. Scott Baldwin ca să sprijine poziția că acest cuvânt înseamnă „a avea autoritate”, nu există niciun exemplu în care un bărbat să facă aceasta față de o altă persoană sau față de un grup de oameni într-un context de slujire sau de conducere a bisericii, în care acțiunea respectivă să fi avut o evaluare pozitivă. Când verbul are un obiect personal, respectiv un primitor al acțiunii, există un tipar recognoscibil în felul acțiunii pe care o suferă primitorii (când primitorul sau ținta sunt specificați în context). În vocabularul grecesc, verbul αὐθεντέω se referă la o serie de acțiuni care nu se limitează la crimă sau violență. ***Oamenii care sunt ținta acestor acțiuni sunt însă vătămați, constrânși împotriva voii lor sau, cel puțin, interesul lor propriu este pus deoparte, căci acțiunile implică impunerea voii subiectului împotriva voii primitorului, ceea ce merge de la necinstire până la violență ucigașă.*** Un exemplu interesant pentru folosirea lui αὐθεντέω (tradus aici prin „a folosi violența”) se găsește într-o plângere a lui Bassianos la Sinodul de la Calcedon (451 d.Hr.), în care el afirmă că a fost făcut episcop printr-o procedură nelegitimă:

Am fost numit episcop cu forța! Legile bisericii sunt aici în mod clar determinante. Părinții ar spune: „Dacă există o procedură preferată, atunci ea constă în a ține o alegere pentru slujbă și nu în a te retrage.” ... Vă rog stăruitor să mă ascultați! Când a fost săvârșită această faptă fără scrupule, au intrat cu forța în camera mea și m-au înșfăcat. Și apoi am năzuit la preoție. Ei însă au folosit violența.

A constrânge o persoană împotriva voii ei, în mod distrugător, îi revine suveranității divine în judecata dreaptă (Sodoma și Gomora și cei nelegiuïți), și se credea că este potrivit pentru autoritățile absolute și pentru dregătorii care erau executori (de ex. un călău); dar dacă se face fără imputernicire legitimă, este aproape întotdeauna nepotrivit. ***Pe lângă aceasta, interdicția ca femeile să se poarte astfel nu înseamnă o aprobare ca bărbații să se poarte astfel, cum se presupune adesea.*** De fapt, cel mai apropiat loc paralel cu 1 Timotei 2:12 se găsește în Omiliile lui Ioan Gură de Aur la Epistola către Coloseni, unde el le poruncește soților să nu-și αὐθεντέῃν soțiile. Ioan Gură de Aur spune că rolul

bărbatului este să iubească, iar rolul femeii este să asculte. Apoi spune: „De aceea să nu, pentru că soția ta îți este supusă, αὐθεντεῖν” (μὴ τοῖνυν, ἐπειδὴ ὑποτέτακται ἡ γυνή, αὐθέντει). În acest pasaj, Ioan Gură de Aur îl compară pe soțul ideal cu un ἄρχων („conducător/stăpânitor”) iubitor, iar acțiunea avută aici în vedere nu poate fi exercitarea iubitoare a stăpânirii casnice legale/culturale de către soț, ci mai degrabă depășește autoritatea casnică iubitoare; astăzi am folosi probabil expresia „violență în căsnicie”, ceea ce s-ar afla totuși cu totul în cadrul drepturilor lui paterfamilias roman din această cultură patriarhală. Observați că Ioan Gură de Aur folosește, ce-i drept, ἄρχων ca să descrie rolul soțului, dar Pavel niciodată. **Mai degrabă, Pavel folosește cuvântul αὐθεντέω ca să critice purtarea soțiilor față de soții lor într-un caz de inversare a rolurilor, în care femeia își asumă o autoritate comparabilă cu cea a unui paterfamilias și se poartă într-un mod abuziv sau controlator. A constrânge oamenii împotriva voii lor sau a trece peste interesul lor propriu se potrivește cu mai multe modele greco-romane și biblice de exercitare a autorității. Se potrivește cu modelele păgâne ale autorității (mai ales Cezarul), pe care Isus le descrie în Matei 20:25: „Stăpânitorii [οἱ ἄρχοντες] neamurilor domnesc peste ele, și cei mari ai lor sunt tirani peste ele”.** O astfel de exercitare a autorității absolute este în acord cu dreptul de viață și de moarte pe care paterfamilias roman îl avea asupra soției și copiilor săi, precum și cu drepturile soțului în cultura elenistică. Se potrivește și cu autoritatea biblică a suveranității divine, a domniei lui Hristos și a rolului Său de Judecător. Verbul a fost folosit și pentru autoritatea papei în timpul pontificatului papei Grigore. Nu se potrivește însă cu niciun drept biblic al unui soț și nici cu autoritatea pe care conducătorii creștini o exercită, potrivit teologiei pauline, asupra membrilor bisericii. Contrazice modelul de conducere al lui Pavel la fel ca pe cel al lui Isus. **A înțelege acest verb doar ca „a avea autoritate” și a-l interpreta apoi ca și cum ar descrie conducerea care slujește sau îngrijirea pastorală este extrem de înșelător.**

Pentru că acest verb și 1 Timotei 2:12 sunt sursele principale folosite ca să le excludă pe femei de la diferite forme de conducere în biserică, înțelegerea acestei interdicții depinde în mod hotărâtor de sensul pe care îl alegi pentru αὐθεντέω. Ar trebui să fie sarcina Bisericii să ajungă la o înțelegere a acestui cuvânt pe temeiul unei lexicografii solide și al unei metodologii lingvistice, ca să poată înainta cu prudență în această discuție. Există astăzi o mulțime de dovezi care nu le stăteau la dispoziție dicționarelor din secolul al XIX-lea, pe care obișnuim să ne bazuim în lămurirea noțiunilor; astăzi stau la dispoziție bazele de date, motoarele de căutare și teoriile lingvistice cu ajutorul cărora putem merge mai departe. Biserica a ajuns la vârsta răspunderii; este timpul să-și asume răspunderea (sau vina) pentru excluderea femeilor din pozițiile de conducere ale bisericii pe temeiul cuvântului αὐθεντέω.

9.1.7 Însemnătatea rezumatului narativ¹ din Geneza 2-3

O decizie exegetică hotărâtoare privește întrebarea cum trebuie înțeles rezumatul narativ din Geneza 2-3 în 1 Timotei 2:13-14, care întemeiază porunca dată femeii de a învăța (2:11) și interdicția de a-i învăța pe alții (2:12). Faptul că aici urmează o justificare este arătat de conjuncția γάρ („căci”) din versetul 13; relația logică dintre interdicție și relatarea din Vechiul Testament trebuie însă dedusă. Discuția despre felul în care Noul Testament folosește Vechiul Testament a cunoscut în ultima vreme un avânt și ar trebui să sprijine înțelegerea noastră despre posibilitățile prin care un motiv, o aluzie sau un citat pot funcționa în corpusul paulin sau în Noul Testament în general. **Există un consens tot mai larg că autorii Noului Testament folosesc Vechiul Testament în moduri variate și uneori creative, fără să interpreteze neapărat locul în contextul lui sau să păstreze intenția originală a autorului lui. Dar**

pentru că aici este vorba despre un rezumat narativ, putem porni cu siguranță de la ideea că relatarea din Geneza trebuie folosită la interpretarea rezumatului său concis și enigmatic.

Unii sunt convinși că „interdicția ca femeile să învețe pe alții și să exercite autoritate asupra bărbaților” din 1 Timotei 2:12 este normativă pentru Biserică numai pe temeiul relatării. De exemplu, Thomas Schreiner afirmă: „Apelul la 1 Timotei 2:13 arată că Pavel își ancorează interdicția într-o normă transcendentă.” Descrierea creației de către Pavel nu este însă o normă transcendentă, ci un rezumat scurtat al relatării: „Adam a fost întocmit întâi, apoi Eva.” Concluzia lui Schreiner că relatarea arată „prioritatea lui Adam” poate că a fost privită de unii ca normă, dar în alte cazuri de succesiune în timp, faptul de a fi fost mai înainte nu era pentru Pavel o normă, iar el nu a tras această concluzie din relatarea din Geneza. Este lăsat pe seama cititorului să tragă o concluzie (cum este tipic la interpretarea relatărilor), iar destinatarul știa probabil ce legătură avea această relatare cu problema de față. Pe lângă aceasta, presupunerea că Pavel invocă **norme transcendente** (rânduiești valabile dincolo de timp) doar ca să întemeieze aplicări normative pur și simplu nu se potrivește cu felul în care el folosește Vechiul Testament și alte surse. **Pavel generalizează pornind de la particular și aplică generalul la cazul particular. El a generalizat un caz particular când a aplicat porunca din Deuteronomul 25:4, de a nu lega gura boului care treieră, la plata prezbiterilor (1 Timotei 5:18; cf. 1 Corinteni 9:7-9). Pe de altă parte, el a folosit „norme transcendente” din relatarea creației ca să sprijine practica culturală ca femeile să poarte văl când prorocesc și se roagă în biserică (1 Corinteni 11:3-16).** El i-a încurajat pe unii membri ai bisericii din Corint să dea o hotărâre într-un anumit caz juridic neînsemnat, pentru că în viitor „poporul Domnului va judeca lumea” (1 Corinteni 6:1-3). **Este ciudat să afirmi că Pavel sau oricine altcineva n-ar putea sprijini aplicări ocazionale sau specifice unei culturi cu conținuturi din relatarea creației sau din alte locuri ale Vechiului Testament,** și aceasta contrazice practica noastră de astăzi a hermeneuticii și a omileticii, prin care căutăm în mod obișnuit aplicări relevante și actuale ale principiilor atemporale din Scriptură.

Rezumatul pe care Pavel îl face unor părți din relatarea creației, ca să sprijine porunca potrivit căreia „o femeie” trebuie să învețe și porunca privitoare la felul în care trebuie să se poarte o femeie față de un bărbat, nu trebuie înțeles ca o interdicție normativă pentru femei de a învăța pe alții sau de a conduce în adunarea bisericii (1 Timotei 2:11-14). Pavel ar putea, în schimb, să se ocupe direct de problemele învățăturii greșite printre femeile din Efes. El ar putea corecta un mit dăunător, răspândit în popor, opunându-i relatarea corectă; aceasta ar putea cuprinde tipologie; și/sau ar putea fi o îndrumare de corectare sau o explicație pentru soții și soți. **Dacă citim textul așa cum se prezintă el însuși, mai multe lucruri arată că rezumatul creației servește la corectarea problemelor cu care se confrunta Timotei.** În primul rând, există contextul învățăturii greșite, în care era vorba de mituri povestite de femeile mai în vârstă (4:7; cf. 1:4). **Este posibil ca Pavel să corecteze aici, pe scurt, conținutul unui mit popular.** În al doilea rând, în Efes existau și alte probleme specifice cu femeile, care trebuiau corectate. Printre ele se numără un comportament greșit în îmbrăcăminte și în felul de viață (2:9-10; 5:6, 15), răspândirea bârfelor și a clevetirilor, precum și a unor povești sau mituri printre alte femei (4:7; 5:13), și primirea unor învățături greșite, inclusiv a unor învățături greșite despre sex, căsătorie și copii (4:3; cf. 5:14; 2 Timotei 3:6-7). În al treilea rând, interdicțiile se citesc ca o informație nouă, adusă cu accent, și nu repetă porunci sau interdicții din epistole anterioare. Potrivit celor mai multe reconstituiri convingătoare, care așază Întâia epistolă către Timotei în viața lui Pavel pe baza informațiilor date în text, Timotei fusese timp de mai bine de un deceniu cel mai apropiat tovarăș al lui Pavel și un învățător de încredere al practicilor și tradițiilor lui Pavel. Indiferent dacă epistola este fictivă, publică sau personală, așezarea acestor interdicții în această epistolă este o enigmă pentru

oricine afirmă că scopul acestui pasaj este să redea practicile lui Pavel din toate bisericile misiunii printre neamuri. În al patrulea rând: ***Deoarece textul arată că este vorba de o scrisoare personală, acesta este contextul cel mai puțin probabil pentru a face afirmații transcendente, care să anuleze aplicarea generală a învățăturilor lui Pavel despre darurile duhovnicești și despre conducere din restul corpusului paulin.*** Un document ca Epistola lui Pavel către Romani ar fi fost un loc mai logic pentru a rosti o interdicție clară pentru femei ca învățătoare și în slujba de conducere. Epistola către Romani era un document anterior și a fost scrisă unei biserici pe care Pavel n-o întemeiase și pe care încă n-o vizitase; în ea, în Romani 12:3-8, el se concentrează asupra învățăturii și slujirii. ***O femeie din Roma ar fi înțeles Romani 12:7-8 ca o însărcinare de a-i învăța pe alții sau de a conduce, dacă ar fi crezut că are darul pentru aceasta, iar potrivit Romani 16, femeile din biserică din Roma se remarcă prin lucrarea lor. Dacă îndrumările date în 1 Timotei 2:11-12 ar fi fost o practică esențială în bisericile pauline, Romani 12 ar fi fost locul în care să fie comunicate asemenea condiții legate de sex. În concluzie, nu există niciun motiv convingător să presupunem că Pavel n-ar putea folosi o redare a relației creației ca să corecteze probleme izolate din biserică sau ca să învețe; de fapt, folosește relatarea creației și ca să învețe o practică culturală (1 Corinteni 11:3-16) și aplică ținut și alte norme transcendente.***

9.1.8 Rezumat

Deciziile exegetice privitoare la natura întâii epistole către Timotei și la paternitatea paulină joacă un rol direct în interpretarea textului din 1 Timotei 2:11-15. Ajungem mai departe dacă avem încredere în text și îl citim așa cum se prezintă el însuși. Textul arată că este vorba de o scrisoare personală, scrisă de Pavel lui Timotei. Epistola ca întreg și părțile ei ar trebui înțelese, analizate și interpretate într-un mod care să se potrivească cu afirmațiile textului, cu asemănările din papirusuri, cu teoria epistolară și cu teoria lingvistică – care toate ne informează cum funcționează limbajul într-o scrisoare personală între două persoane care se cunosc bine. Ar trebui să ne așteptăm ca epistola să fie foarte legată de situație, contextul jucând un rol important. Ce-i drept, suntem în dezavantaj, pentru că nu știm tot ce știau împreună Pavel și Timotei; dar dintr-un studiu atent al textului putem afla multe despre context și alte informații. ***Trebuie să fim gata să lepădăm presupuneri, interpretări sau scenarii care nu decurg direct din text sau din practica/teologia lui Pavel, mai ales când nu contribuie la coerență sau la legătura logică. În cazul textului din 1 Timotei 2:1-15, ar trebui să lăsăm deoparte presupunerea curentă că practica rugăciunii indică un serviciu divin sau o adunare și apoi să citim 1 Timotei 2:1-15 în lumina scopului declarat al epistolei.*** Alte decizii determinante sunt înțelesul disputat al lui αὐθεντέω și felul în care aluziile la creație și la cădere sprijină porunca dată unei femei de a învăța și interdicția privitoare la purtarea unei femei față de „un bărbat” din 1 Timotei 2:11-12. O decizie la care interpreții se gândesc mai puțin este relația logică a afirmației „va fi mântuită prin nașterea de fii” din 1 Timotei 2:15 cu contextul, dar ea trebuie pusă în legătură cu celelalte decizii, ca să se ajungă la o lectură coerentă a pasajului în contextul lui.

Indiferent de părerile despre autor, cei mai mulți interpretează textul ca întreg și pe 1 Timotei 2:9-15 în special ca și cum ar fi fictive și ignoră relevanța informațiilor care oferă contextul și scopul. Dar dacă interesul nostru pentru epistolă stă mai degrabă în însemnătatea mesajului decât în reconstituirea istoriei probabile sau în sprijinirea și întărirea propriei teologii, atunci ar trebui să citim textul așa cum se prezintă el însuși, ca să recunoaștem ce efect sau ce rezultat trebuia să obțină atunci când a fost scris.

9.2 Scopul epistolei

Dacă tratăm Întâia epistolă către Timotei ca pe o scrisoare adevărată, vom căuta scopul epistolei la începutul corpului scrisorii. Potrivit lui John White, „deschiderea corpului scrisorii este punctul în care sunt indicate de obicei principalele motive ale scrisorii. [...] Deschiderea scrisorii pune temelia pe care poate fi clădit restul conținutului.”

9.2.1 Scopul declarat al epistolei (1:3-20)

Începutul corpului epistolei se află în 1:3-20, unde însărcinarea dată mai înainte de Pavel lui Timotei, de a porunci unor oameni să nu răspândească învățături greșite (străine), este repetată în 1:3-4 și este dezvoltată în restul capitolului: „Așa cum te-am rugat, când plecam în Macedonia, să rămâi în Efes, ca să poruncești unora să nu învețe pe alții alte învățături, nici să se îndeletnicească cu basme și cu genealogii fără sfârșit, care aduc mai degrabă certuri decât să promoveze lucrarea de rânduire a lui Dumnezeu, care este în credință.” Aceste îndrumări sunt întărite în 1:18, unde Timotei este însărcinat, pe baza acestor îndrumări, „să lupte lupta cea bună”.

9.2.2 Natura învățăturii greșite din Efes

Dacă aceasta ar fi o scrisoare publică, autorul ar fi pus probabil la începutul ei o descriere exactă a învățăturii greșite și a învățătorilor ei. Autorul însă doar avertizează și face apel la adevărul care este deja cunoscut și dat. Din fericire, există câteva indicii despre natura învățăturilor greșite din Efes, care se găsesc în capitolele 4–6, și ele pot fi adunate și ordonate, deși Pavel se concentrează mai mult asupra efectelor învățăturilor decât asupra conținutului lor. Dacă descrierea naturii învățăturilor greșite ar sta în introducerea epistolei, aceasta ar face mai clară legătura logică dintre scopul epistolei și dezvoltarea care urmează în ea. Dar dacă aceasta este o scrisoare personală, atunci Pavel nu trebuia să-i comunice lui Timotei amănuntele care ar fi fost necesare într-o scrisoare către o biserică sau într-o scrisoare publică, pentru că Timotei cunoștea deja conținutul învățăturii greșite, identitatea învățătorilor mincinoși și problemele pricinuite de învățători și de conținutul învățăturii care se răspândea.

Deși unii pot rezuma învățăturile greșite la ***o singură*** erezie, se pare că pot fi recunoscute cel puțin două forme sau manifestări diferite ale ereziei. ***Unele probleme pot fi identificate ca specifice bărbaților, altele ca specifice femeilor.***

9.2.2.1 ÎNVĂȚĂTURI GREȘITE PRINTRE BĂRBAȚI

Învățăturile și practicile greșite printre bărbați par să fie caracterizate de împotrivire față de Pavel și de mânie, ceartă și folosirea bisericii pentru câștig bănesc, așa cum se spune în 1 Timotei 6:3-5:

„Dacă învață cineva pe alții altceva și nu se alipește de cuvintele sănătoase ale Domnului nostru Isus Hristos și de învățătura care este potrivit evlaviei, este îngâmfat și nu știe nimic, ci este bolnav de certuri și dispute de cuvinte, din care se nasc: invidie, ceartă, hule, bănuieli rele, certuri neîncetate ale unor oameni cu mintea stricată și lipsiți de adevăr, care socotesc că evlavia este un mijloc de câștig.”

Îndrumările date bărbaților cu privire la rugăciune sunt înglobate în îndrumările generale despre rugăciune din 2:1-7. Rostul rugăciunii este ca ea să sprijine misiunea lui Pavel printre neamuri. Marshall observă că accentul pus pe voia lui Dumnezeu de a-i mântui pe toți „are aproape un caracter polemic – [aceasta] arată că exista o anumită împotrivire față de această idee.” Împotrivirea față de misiunea lui

Pavel are de-a face, foarte probabil, cu învățătura iudaică despre Lege, pe care Pavel o corectează pe scurt în 1:7-11. În 2:8, bărbații sunt apoi îndrumați în mod explicit „să ridice mâini curate în rugăciune, fără mânie și fără ceartă”. Trăsăturile principale ale celor care, potrivit 6:3-5, învață altfel apar deci în strânsă legătură cu îndrumările date bărbaților – cu excepția fixației pe îmbogățire. Aceleași însușiri – violența, spiritul certăreț și iubirea de bani – sunt însă excluse în cerințele pentru episcopi (supraveghetori) din 3:3, iar lăcomia de bani este pomenită și în cerințele pentru diaconii bărbați (3:8).

9.2.2.2 ÎNVĂȚĂTURI GREȘITE PRINTRE FEMEI

Printre învățăturile greșite de la femei se numără anumite practici problematice, care decurg din faptul că erau înșelate de învățători mincinoși, și răspândirea de mituri, genealogii/spițe de neam (γενεαλογία) și vorbe distructive, care erau duse din casă în casă. Avertizările lui Pavel împotriva învățăturilor greșite din zilele din urmă, din 4:1-5, trebuie privite ca relevante pentru problemele din Efes, pentru că Timotei este îndrumat să-i mustre pe oameni în aceste chestiuni și pentru că ele sunt în legătură directă cu problemele dintre femei, mai ales dintre văduve:

[1 Timotei 4:1-5] Dar Duhul spune lămurit că în vremurile de pe urmă unii se vor lepăda de credință, luând aminte la duhuri înșelătoare și la învățături ale demonilor, prin fățărnicia unor oameni care vorbesc minciuni, însemnați cu fierul roșu în propriul lor cuget, care opresc căsătoria și poruncesc să se ferească de mâncăruri pe care Dumnezeu le-a făcut ca să fie primite cu mulțumiri de cei care cred și cunosc adevărul. Căci orice faptură a lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumiri; pentru că este sfințită prin Cuvântul lui Dumnezeu și prin rugăciune.

Elementele-cheie ale învățăturii greșite, care apar mereu în contextul din Efes, sunt înșelarea intenționată a femeilor, trimiterea la activitate demonică în această înșelare și interzicerea căsătoriei, care ar fi putut include promovarea celibatului printre femeile căsătorite. În 2 Timotei 3:6-7, într-o critică la adresa învățătorilor mincinoși atât de asemănătoare, încât putem presupune că se referă la aceleași probleme, Pavel se concentrează asupra faptului că ei le aveau în vizor pe femeile din casă și le amăgeau: „Căci dintre aceștia sunt cei care se strecoară prin case și robesc femeiuști încărcate de păcate, mânite de felurite poftă, care învață întotdeauna și nu pot ajunge niciodată la cunoștința adevărului.” În plus, în descrierea văduvelor mai tinere din 1 Timotei 5:13-15, Pavel le critică pe unele dintre ele, pentru că „s-au și abătut ca să meargă după Satana”. ***Învățătura despre celibat ar fi putut influența felul în care priveau ele instituția căsătoriei și valoarea și riscul de a avea copii. Ar putea avea legătură cu intenția unor văduve de a nu se mai recăsători. Învățăturile învățătorilor mincinoși ar fi putut exercita o atracție asupra femeilor care, înspăimântate deja de riscurile uriașe ale nașterii, încercau să anuleze efectele căderii renunțând la sex și refuzând astfel să aibă copii. Aceasta se putea face respingând căsătoria sau rămânând în celibat în cadrul căsătoriei.***

Promovarea celibatului ar fi putut încuraja foarte bine „tendințe emancipatoare”, care se puteau exprima în îmbrăcăminte și în felul de viață. Spre deosebire de celelalte probleme, chestiunea îmbrăcăminte nemodeste este abordată deja în 2:9-10. Pavel pune în contrast îmbrăcămintea modestă și potrivită dorită pentru femei cu stilul nemodest care trebuie evitat și care cuprindea împletituri elaborate ale părului, aur, mărgăritare și haine scumpe. În 5:6, Pavel arată o problemă dintre văduvele din Efes, care poate fi caracterizată ca acest fel de comportament nemodest: „Dar văduva care încearcă să ducă o viață de lux [σπαταλῶσα ζωσα] este moartă, cu toate că trăiește.” Cum spune Philip Towner, aceasta amintește „limpede de femeile caracterizate în 2:9”. El rezumă: ***„Întreaga pareneză (cuvântare de îndemn) din versetele 9-10 constituie astfel o provocare adresată unui grup***

de soții creștine înstărite, pentru care tendința în ascensiune a noii femei romane, cu accentul ei pe etalarea exterioară și cu respingerea normelor culturale ale modestiei, devenise o atracție puternică.” Acest fel de comportament nemodest al femeilor era foarte îngrijorător în cultura greco-romană, iar interzicerea îmbrăcămintei nemodeste sau bătătoare la ochi era uneori impusă prin lege. Vedem critici asemănătoare, care reflectă valori greco-romane, în 1 Petru 3:1-7; de aceea grija legată de îmbrăcămintea nemodestă reflectă o problemă care nu are de-a face cu tema rugăciunii. Faptul că văduvele din Efes se puteau lăsa, eventual, prinse într-o asemenea etalare a luxului ar putea indica independență, bogăție și control (nu doar asupra lor înseși, ci și asupra eventualilor copii), la care nu voiau să renunțe. **Deși femeile nu sunt scoase în evidență pentru o învățătură publică abuzivă, ele sunt criticate direct și indirect pentru că repetă relatări influente (mituri și genealogii) și răspândesc bârfe și clevetiri din casă în casă. Aceasta reflectă un tipar social foarte real printre femei într-o cultură în mare parte separată pe sexe, în care femeile comunică, învață și au viață socială cu alte femei. Rețeaua femeilor era o cale principală prin care se răspândeau veștile și avea loc comunicarea în comunitate. Răspândirea miturilor și a genealogiilor primește un „loc de onoare” printre problemele pe care trebuie să le rezolve Timotei: în deschiderea epistolei, în 1:4, ea este pusă pe aceeași treaptă cu învățătura greșită.** Pavel se teme, se pare, ca nu cumva și Timotei să fie influențat de aceste povești, căci în 4:7 îl îndeamnă „să se ferească de miturile lumești, transmise de femeile bătrâne [γῥαῶδεις]”. **Din punct de vedere istoric, femeile mai în vârstă sunt adesea povestitoarele culturii și transmit cultura din generație în generație prin mituri, basme și tradiții repetate lângă vatră și la ora de culcare.** Carolyn Osiek și Margaret MacDonald constată: „S-a presupus că, întrucât o mare parte a instruirii în culturile orale se face prin povestirea de istorisiri, istorisirile învățătoare povestite în aceste cercuri au ajuns în cele din urmă în tradiția generală ca evangheliile și faptele apostolilor *apocrife*.” **Unii învățați, ca Richard și Catherine Kroeger, au argumentat convingător că aceste povești se referă la mituri specific iudaice (cf. 1:7-11), care repovestesc și deformează istoria creației și a căderii.** Având în vedere faptul că există un document gnostic de la Nag Hammadi (posibil din secolul al doilea) care face exact acest lucru, s-ar putea să fi existat un mit precursor în cultura orală a femeilor, iar trimiterea la genealogii sună, cu siguranță, a influență iudaică. Totuși, poveștile și tradițiile lumești s-ar putea referi foarte bine la continuarea unor mituri și tradiții locale tradiționale, care erau înglobate în cultura păgână a Efesului și cuprindeau sincretism (amestecuri). Pe lângă aceasta, răspândirea bârfelor sau a clevetirii din casă în casă este scoasă în evidență de Pavel ca o problemă a văduvelor (5:13), iar clevetirea era singurul comportament interzis diaconișelor (3:11). Interesant este că cuvântul pentru „clevetitoare” din 3:11 este διάβολος – încă o asociere voalată a unui comportament problematic dintre femei cu diavolul.

9.2.2.3 REZUMAT

Scopul Întâii epistole către Timotei este „de a porunci anumitor persoane să nu răspândească învățătură greșită și să nu ia aminte la mituri și genealogii fără sfârșit” (1:3b-4). Anumiți bărbați răspândeau învățături greșite, iar rezultatele învățăturii greșite erau violența și certurile dintre bărbați, cu prioritatea de a câștiga bani, posibil prin slujire. Unii dintre acești învățători mincinoși sunt caracterizați ca demonici sau satanici, pentru că le aveau în vizor pe femei și le amăgeau. Le învățau să evite căsătoria și nașterea de copii și le încurajau la un comportament nemodest și fastuos în ce privește îmbrăcămintea și felul de viață, ceea ce este perechea goanei bărbaților după bani – ceea ce sună foarte a evanghelie a sănătății, bogăției și prosperității. Femeile erau și sursa unor relatări problematice, din care făceau parte miturile și genealogiile, la fel ca bârfa și clevetirea,

care toate continuau în gospodărie și se răspândeau din casă în casă – astfel femeile însele deveneau „diavoli” (διάβολοι, clevetitoare).

9.3 Antidoturi împotriva învățaturii greșite (2:1-15)

Având în vedere felul învățaturii greșite și răspândirea miturilor și a genealogiilor, se poate vedea că cele trei unități din 2:1-15 oferă antidoturi împotriva problemelor cu care se luptă Timotei. Bărbații sunt îndrumați să se roage, femeile sunt îndrumate să se îmbrace modest și cuviincios, iar femeile trebuie să se ocupe de educația duhovnicească în casă.

9.3.1 Antidotul împotriva învățaturii greșite printre bărbați (2:1-8)

Când Pavel i-a îndemnat pe credincioși să se roage pentru toți, inclusiv pentru conducători și pentru dregători, ținta era, potrivit 2:3-7, ca toți oamenii să fie mântuiți și să vină la cunoștința adevărului, ceea ce este voia lui Dumnezeu și Evanghelia lui Pavel. În esență, fiecare este îndemnat să se roage pentru misiunea lui Pavel, astfel încât rugăciunea să lucreze împotriva împotrivirii față de Pavel. În 2:2b, Pavel scrie că rezultatul rugăciunii pentru toți ar fi „ca să putem duce o viață liniștită și pașnică, cu toată evlavia și cu toată cinstea”. Acest rezultat este opusul a ceea ce întâlnea Timotei în comportamentul bărbaților și al femeilor din Efes. Apoi, în 2:8, observă Towner, „Pavel se ocupă de adunare separat, după sexe. Asemenea unui cod casnic, el se adresează întâi bărbaților [soților] și le vorbește cu autoritate.” Bărbații trebuie să ridice mâini curate, fără mânie și fără ceartă. De aceea rugăciunea este primul antidot al lui Pavel împotriva învățaturii greșite și abordează problemele bărbaților legate de mânie și ceartă.

9.3.2 Antidotul îmbrăcămintei potrivite pentru femei (2:9-10)

Ca să se atingă ținta unei „vieți liniștite și pașnice, cu toată evlavia și cu toată cinstea” (1 Timotei 2:2), femeile sunt îndrumate să poarte îmbrăcămintă modestă și cuviincioasă, ca antidot împotriva încercării de a duce o viață de lux. Cuvântul „tot așa” (ὡσαύτως) din 2:9 semnalează că îndrumările date femeilor sunt paralele cu cele date bărbaților, iar 2:9 are în comun cu îndrumările date bărbaților din 2:8 și verbul finit „vreau” (βούλομαι). Îndrumările despre îmbrăcămintă nu sunt însă cerințe pentru rugăciunea femeilor (ele nu leagă îmbrăcămintea de rugăciune), ci un antidot paralel împotriva unei părți a comportamentului femeilor. Ele stau de sine stătător și exprimă o grijă pentru femeile din biserica din Efes, o grijă care reflectă o valoare culturală a lumii greco-romane din secolul întâi. Aici viața de lux este caracterizată prin purtarea de împletituri elaborate ale părului, aur, mărgăritare și haine scumpe. Îndrumările încep cu descrierea îmbrăcămintei potrivite (2:9) și trec apoi la un antidot complementar: încurajarea femeilor să se facă atrăgătoare prin fapte bune (2:10).

9.3.3 Îndrumări pentru corectarea învățaturii greșite printre femei (2:11-15)

Accentul secțiunii, care are cea mai mare greutate și cele mai multe explicații, este antidotul împotriva amăgirii femeilor de către învățătura greșită din casele lor și împotriva răspândirii miturilor și a genealogiilor din casă în casă, printre femei. ***Pavel le îndrumă pe femei să se instruiască duhovnicește acasă: „O femeie să învețe [învățătura sănătoasă, acasă] în toată liniștea și cu deplină supunere” (2:11). Așezarea în sfera casnică este semnalată prin trecerea de la plural (femei) la singular (femeie); fiecare femeie trebuie să primească o îndrumare personală. Trimiterea la formarea sau educația ei duhovnicească indică și ea un context casnic, ceea ce este confirmat de trimiterea la întemeierea căsătoriei din Geneza 2 și de trimiterea la nașterea unui copil. Timotei cunoștea foarte***

probabil așteptarea lui Pavel ca fiecare bărbat să-și asume răspunderea pentru formarea duhovnicească a soției sale. Această secțiune are o anumită legătură cu tradiția paulină, pentru că prezintă paralele clare cu îndrumările din 1 Corinteni 14:34-35:

„Femeile să tacă în adunări, căci nu le este îngăduit să vorbească, ci să se supună, cum zice și Legea. Iar dacă vor să învețe ceva, să-i întrebe acasă pe propriii lor bărbați; căci este rușinos pentru o femeie să vorbească în adunare.”

[1 Timotei 2:11-12] O femeie să învețe [învățătura cea dreaptă, acasă] în liniște, cu toată supunerea. Dar nu-i îngădui unei femei nici să învețe pe alții, nici să-și stăpânească soțul, ci să stea în liniște.

Paralelele sunt: (1) îndrumarea la tăcere/la liniște (σιγάτωσαν, ἡσυχία); (2) o interdicție de a vorbi/de a învăța pe alții (λαλεῖν, διδάσκειν); (3) limbajul supunerii sau al stăpânirii de sine (ὑποτασσέσθωσαν, ἐν πάσῃ ὑποταγῇ); și (4) învățarea în casă ca măsură împotriva problemei în cauză (μαθεῖν, μανθανέτω). Repetarea verbului μανθάνω („a învăța”) este paralela cea mai clară și cheia celorlalte asemănări dintre cele două texte. Amândouă textele cuprind un element al comportamentului cultural așteptat între soți și soții. **Educația unei femei avea loc de obicei în casă, în sfera casnică în care lucra ea. Amândouă textele arată că practica paulină încuraja formarea duhovnicească a femeii acasă, de către soț, mai ales în cazurile în care era nevoie de învățătură sau de corectare. În Corint, femeile vorbeau în adunarea bisericii în chip tulburător. Pavel ia în considerare posibilitatea ca ele să vorbească pentru că au întrebări sau nu înțeleg învățătura. Soluția lui la problemă este ca fiecare soț să-și asume răspunderea de a răspunde acasă la întrebările soției sale. Astfel, 1 Timotei 2 și 1 Corinteni 14 arată că exista în general o prăpastie considerabilă între înțelegerea teologică și biblică a soților și cea a soțiilor, iar 1 Corinteni 14 arată și că măcar unora dintre femei le lipsea înțelegerea comportamentului social potrivit în timpul învățăturii și îndemnului public/din biserică. Aceasta reflectă diferențele dintre nivelul de educație și practica educației bărbaților și femeilor; femeile erau învățate acasă și de aceea nu erau socializate pentru sala de clasă. Se potrivește și cu rolurile tradiționale ale sexelor, stabilite în lumea greco-romană a secolului întâi prin codurile casnice.**

De aceea limbajul supunerii și al învățării se potrivește în contextul mai larg al rânduiei casnice (codurile casnice) și al situației din bisericile pauline: femeile care aveau dovedit nevoie de învățătură trebuiau să adopte acasă „ținuta și atitudinea celor care învață”. Această ținută corespundea cu ce se aștepta în secolul întâi la educația băieților și, la fel, la educația casnică a fetelor și a femeilor. Potrivit 1 Timotei 2:12, Pavel nu îi îngăduie unei soții să inverseze rolurile și să devină în casă călăuza și mentorul duhovnicesc determinant al soțului ei (sau nu îngăduie acest lucru tocmai în acest unic caz): „Nu îi îngădui unei soții să-și învețe soțul sau să-l controleze. Ea ar trebui, în schimb, să fie o ascultătoare liniștită”. Pentru că 2:11 vorbește despre sfera casnică și despre o relație între învățător și ucenic, și interdicția de a învăța pe alții din 2:12 stă în același context casnic. Din punct de vedere gramatical, aceasta ar putea fi înțeleasă fie ca o practică generală, prin care Pavel nu îngăduie inversarea rolurilor în ce privește răspunderea de a învăța în gospodărie, fie ca o continuare a măsurilor împotriva problemelor cu femeile din Efes. Interdicția de a învăța stă, cu accent, pe primul loc; apoi Pavel adaugă interdicția ca o femeie să-și „controleze” sau să-și „domine” soțul, ori să-l „silească împotriva voinței lui”. Poate că grija privitoare la inversarea rolurilor în învățare are legătură cu o grijă mai generală privitoare la o inversare completă a rolurilor, în care femeia își ține soțul sub controlul ei. Aceasta ar putea fi o problemă care decurge din învățătura greșită și din femeile emancipate, sau ar putea fi o problemă legată direct de femeile înstărite; bogăția era, fără îndoială, o problemă în biserică și printre văduve. Dacă văduvele și soțiile erau înstărite prin moștenire, inversarea rolurilor ar fi putut exista cu adevărat;

de fapt, Aristotel a descris un asemenea caz de excepție, în care soția conducea gospodăria datorită moștenirii ei, care îi dădea putere: „Uneori însă femeile domnesc, pentru că sunt moștenitoare. Domnia lor nu este deci potrivită cu virtutea, ci se întemeiază pe bogăție și putere, ca în oligarhie.” **Aceasta însă nu era nicidecum idealul cultural și putea să-i facă de rușine în public pe soți și biserica.**

Interdicția lui Pavel privind inversarea rolurilor în casă reflectă probabil trei preocupări. **În primul rând**, femeile sunt sursa miturilor și a genealogiilor pe care Pavel încearcă în mod special să le combată, îndemnându-i pe bărbați să-și învețe soțiile acasă. Miturile și genealogiile trebuie să fi avut o atracție generală și să le fi dat femeilor o anumită credibilitate în biserică; de fapt, Pavel trebuie să-l avertizeze chiar și pe Timotei să se ferească de ele. **În al doilea rând**, Pavel vrea să evite stigmatul și evaluarea culturală negativă care ar fi apărut dacă femeile din biserică ar fi preluat rolul și comportamentul bărbaților; era ceva obișnuit să ataci o religie prin comportamentul presupus nepotrivit al femeilor ei. **În al treilea rând**, modelul lui Pavel pentru căsătorie, conducerea bisericii și autoritate era contracultural. **Modelul lui nu era caracterizat de faptul că o persoană o domină pe cealaltă sau exercită abuziv putere și control asupra ei; cu alte cuvinte, nici nu ar fi vrut ca soții să-și αὐθεντεῖν (stăpânească) soțiile.** Ar putea fi însă în joc încă o considerație. **Dacă un grup de femei ar hotărî unilateral să le refuze soților lor relațiile intime, aceasta ar fi, în ochii culturii, una dintre cele mai grave abateri pe care le putea săvârși o soție. Chiar și numai aceasta s-ar încadra în aria de înțeles a lui αὐθεντέω și ar fi deosebit de condamnat în contextul comunității creștine, unde bărbatului îi era interzis sexul în afara căsătoriei. Pavel n-ar fi tolerat nicio justificare pentru această practică.**

Trimiterile la Geneza 2–3 din 1 Timotei 2:13-14 sunt încadrate de nevoia formării duhovnicești a femeilor și de amăgirea femeilor de către învățătorii mincinoși, învățători caracterizați ca satanici (5:15). În 2:13-14, Pavel scrie: „Întâi a fost întocmit Adam, și apoi Eva. Adam n-a fost amăgit, ci soția lui a fost cea care a trecut granița, pentru că a fost amăgită cu totul.” **Având în vedere contextul, este posibil ca Pavel să arate paralele tipologice cu creația și căderea. Privit pozitiv, antidotul – formarea duhovnicească a soției de către soțul ei – corespunde întocmirii lui Adam și a Evei la creație, cel puțin în ordinea lor.** Negativ, amăgirea femeilor de către învățători mincinoși demonici/satanici corespunde amăgirii Evei de către șarpe. **Pe de altă parte, s-ar putea argumenta că este vorba de o scurtă corectare a conținutului miturilor.** O a treia posibilitate este ca Pavel să indice fundalul biblic relevant pentru principala chestiune disputată, care pricinuieste probleme printre femei: urmările căderii pentru nașterea de copii.

Oricare ar fi funcția textului din 1 Timotei 2:13-14, trebuie să citim trimiterea la naștere din 1 Timotei 2:15 în lumina cadrului narativ pe care Pavel îl aduce prin rezumatul său din Geneza 2–3. Urmările căderii pentru femei sunt numite în Geneza 3:16: „Femeii i-a zis [Dumnezeu]: Voi mări foarte mult suferința sarcinii tale; în dureri vei naște copii, dar dorința ta va fi după bărbatul tău, iar el va stăpâni peste tine”. **Primii cititori au înțeles trimiterea lui Pavel la naștere ca o continuare a relatării despre creație și cădere – nu ca o afirmație despre felul în care sunt mântuite femeile sau despre rolul pe care li l-a rânduit Dumnezeu. Temele legate de naștere au o relevanță deosebită pentru problemele din Efes.** Printre ele se numără înmulțirea nașterilor, înmulțirea durerilor la naștere pentru femei și stăpânirea femeii de către soțul ei. Învățătura greșită, care oprea căsătoria și descuraja nașterea de copii, pare să fi fost o încercare de a anula căderea. Aceasta ar fi avut o atracție pentru femeile din biserică, pentru că în lumea antică orice sarcină era primejdioasă pentru viață; complicațiile sarcinii și ale nașterii erau cauza cea mai frecventă de deces la femei. Un lucru comun al religiei femeilor din Antichitate era folosirea magiei, a jertfelor și a rugăciunilor pentru ajutor și ocrotire în vremea nașterii; poate că femeile aveau impresia că găsesc ocrotirea de care aveau nevoie prin, respectiv în învățătura

greșită. Practica larg răspândită a magiei și închinarea la Artemis sunt recunoscute în studiile despre Faptele apostolilor ca un fundal important pentru biserica timpurie din Efes, mai ales din pricina relatărilor lui Luca despre arderea sulturilor de magie de către credincioșii din Efes (Faptele apostolilor 19:18-19) și despre răscoala argintarilor (19:23-40). În loc să tragem de aici concluzia că arderea sulturilor a pus capăt definitiv oricărui sincretism între magia locală și creștinismul timpuriu, ar trebui să vedem că pe o dovadă a cât de răspândită era magia printre oamenii simpli și a faptului că unii credincioși continuau să o practice și după convertirea lor la creștinism. Putem presupune cu siguranță că magia a rămas o temă mai ales printre femei. La naștere și la moșit apelau și mai departe bucuroase la „leacurile băbești” locale încercate – în practica păgână, un amestec inseparabil de medicină naturală și magie.

Și mai important este faptul că Artemis, zeița ocrotitoare a Efesului, era zeița nașterii și era socotită o sursă importantă a sănătății în general. Există o legătură deosebită între oamenii din Efes și cultul lui Artemis și, potrivit lui Paul Trebilco, vitalitatea lui neîntreruptă este atestată de inscripția lui Salutaris din anul 104 d.Hr., care descrie o procesiune fastuoasă în care erau purtate treizeci și una de statui, printre care nouă ale lui Artemis – un eveniment important în oraș, care avea loc la fiecare două săptămâni. Guy MacLean Rogers observă că nașterea zeiței contribuia la „sentimentul de identitate socială și istorică a poporului efesian în lumea romană complexă și schimbătoare”. El afirmă că procesiunile bilunare îl învățau pe popor „să privească ... la nașterea zeiței Artemis în Efes, ca să dezvolte o înțelegere a felului în care identitatea socială și istorică a efesenilor era întemeiată pe o realitate «sfântă», care era imună la toate primejdiile pricinuite de oameni.” Strabon a scris: „Artemis își are numele de la faptul că îi face pe oameni ἄρτεμέας”, ceea ce înseamnă „teferi și sănătoși”; sau, cum spune Artemidor, ὑγιές (sănătos). Mai mult, unul dintre titlurile lui Artemis era Σώτριά (Salvatoarea); iar Ahile Tatius scrie: „Dar marea zeiță Artemis i-a salvat pe amândoi”, ceea ce arată limpede că în greaca obișnuită se descriau cu totul firesc prin σώζω (a salva) ajutorul, vindecarea și ocrotirea lui Artemis – și în domenii ale vieții precum nașterea. Nu e de mirare că Faptele apostolilor 19:23-27 îl înfățișează pe Pavel ca pe un concurent direct al lui Artemis, care ia cultul în vizor și îi abate și îi îndepărtează intenționat pe oameni de la închinarea la Artemis.

Un mod de a citi ultima afirmație a secțiunii (1 Timotei 2:15) este următorul: Pavel ia în serios primejdia reală pe care o reprezintă nașterea pentru femei (mortalitatea maternă). El îi încurajează pe bărbat și pe femeie să se încreadă în Dumnezeu că El o va ocroti pe femeie la naștere. El oferă și un ajutor pragmatic în porunca dată amândurora de a se purta unul cu altul cu dragoste, sfîntenie și stăpînire de sine: „Dar femeia va fi trecută cu bine prin naștere, dacă amândoi rămân în credință, în dragoste și în sfîntenie, cu stăpînire de sine”. Cum s-a constatat în capitolul 4 [din cartea lui Westfall]: dacă textul din 1 Timotei 2:11-15 are un context casnic, atunci prin „ei” din „dacă ei ... rămân” sunt înțeleși cel mai probabil soțul și soția. Amândoi sunt avuți în vedere deja în 2:11, unde este vorba de învățarea soției acasă; în 2:12 sunt numiți explicit, iar în 2:13-14 Adam și Eva stau, tipologic, pentru ei. Potrivit studiilor despre mortalitatea maternă, soțului îi revine un rol decisiv în depășirea urmărilor căderii. Când soții nu își implică soțiile – în hotărârea privind numărul copiilor și în îngrijirea din timpul nașterii –, aceasta contribuie direct la mortalitate. Exercițierea stăpînirii de sine este, desigur, decisivă pentru a preveni sarcinile dese, care pot fi și ele primejdioase pentru viață.

Când ne apropiem de interpretarea capitolului 2 din Întâia epistolă către Timotei, fiecare dintre noi ia decizii exegetice care determină rezultatul. Pentru că este o scrisoare personală, cititorul trebuie să deducă din text multe lucruri care nu stau scrise explicit. Cel mai bun indiciu despre contextul epistolei

Îl oferă textul însuși. Corectarea învățăturilor greșite este, probabil, scopul întregii epistole (1 Timotei 1:3-4). Problemele legate de învățătura greșită și chestiunile înrudite, descrise în capitolele 4–6, sunt în legătură directă cu îndrumările date bărbaților și femeilor în 2:1-15, astfel încât secțiunea tratată poate fi înțeleasă ca „antidot împotriva învățăturii greșite”. La bărbați, Pavel se ocupă în primul rând de mânia și ceartă, asupra cărora se oprește pe larg în a doua jumătate a epistolei; această înclinație spre controverse și ceartă nu poate fi limitată la serviciul divin săptămânal. Nici pasajul disputat care li se adresează femeilor în 2:9-15 nu se potrivește în cadrul unui serviciu divin. El este mai bine înțeles ca un fel de rânduială casnică (cod casnic), în care învățăturile greșite care pătrunseseră în gospodărie trebuiau corectate în fiecare gospodărie de către soț, care era cel mai în măsură să-și asume răspunderea pentru formarea duhovnicească a soției sale. În loc să le interzică femeilor să lucreze ca lidere în biserică, Pavel abordează lipsurile din ucenicie care îi țin pe credincioșii din Efes departe de o învățătură matură și sănătoasă. Trimiterile lui Pavel la creație și la cădere sunt direct relevante pentru căsătorie, sex și naștere – teme pe care Pavel le identifică mai târziu în epistolă ca zone problematice printre femei. Pavel își încheie îndrumările abordând grijile foarte reale ale femeilor cu privire la urmările căderii pentru chinul nașterii și oferă atât o făgăduință duhovnicească a mântuirii, cât și o soluție pragmatică.

Postfață

Traducerea mea a fost făcută în grabă în 2021 și a fost revăzută în octombrie 2026. Datorită lui Westfall, mi s-au lămurit unele lucruri despre acest scurt text al lui Pavel. Am consultat comentariile germane pe care le am la îndemână. Despre ele, doar câteva note. Nu este o recenzie a fiecărei interpretări în parte.

William Barclay, 1956: Pentru acest veteran al interpretării Scripturii este limpede: restricțiile pentru femeile care învață pe alții își au temeiul numai în contextul istoric. Ele trebuiau să contracareze reputația proastă a creștinilor. Pentru el contează darul unui om și slujirea lui, cu totul independent de sex.

Lorenz Oberlinner, 1994, Herder, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament² (amplu, temeinic, revelator, dar istorico-critic (critic față de Biblie))

„Întrucât pentru epistolele pastorale însemnătatea credinței și a vieții creștine se dovedește în efectul asupra necredincioșilor (cf. 3:7; 5:14; 6:1; Tit 2:5, 8, 10), nimic nu se opune ca Pavel al epistolelor pastorale, în reprezentarea idealului său de femeie creștină, să se orienteze după «idealul femeii simple, virtuoză, care lucrează în liniștea casei și a familiei», ideal care corespunde atât concepției elenistico-romane, cât și celei iudaice.”³

„O importanță deosebită pentru o interpretare a secțiunii noastre, potrivită cu subiectul și cu intenția epistolelor pastorale, o va avea răspunsul la întrebarea în ce măsură pot fi determinate contextul istoric al epocii, respectiv situația din biserici, care au dus la aceste îndrumări.”⁴

„Contextul istoric trebuie avut întotdeauna în vedere la îndrumările pentru femei formulate aici, atât în ce privește evaluarea lor istorică, cât și în ce privește posibilitățile și limitele influenței lor de-a lungul istoriei.”⁵

Heinz-Werner Neudorfer, 2004, Historisch-Theologische Auslegung (HTA). Socotesc această serie cea mai bună din câte există în limba germană. (În engleză am la dispoziție, în versiunea mea de Logos,

cam 15 asemenea comentarii bune.)

Neudorfer arată, printre altele, că „tot așa și femeile” se referă la rugăciunea publică a femeilor. Ca toți ceilalți, și el se gândește aici la îndrumări mai ales pentru serviciul divin al bisericii. De asemenea, după părerea mea, îi este greu să formuleze o interpretare coerentă de la un capăt la altul a acestui pasaj, dar arată multe amănunte interesante.

El oferă și o scurtă privire de ansamblu asupra discuțiilor despre rolul bărbatului și al femeii, pe care, la această amploare și durată, le cunosc doar din spațiul de limbă engleză. Această stare a lucrurilor are între timp peste 20 de ani.

Hans Bürki, 1983, Wuppertaler Studienbibel

Bürki subliniază că toate îndrumările se referă la un abuz. În ansamblu, merită citit și scoate în evidență contextul epistolei.

Mișcarea Fraților: Darby (Synopsis, secolul al XIX-lea), F. B. Hole, Arend Remmers (1986), William MacDonald (1989)

Comentariile Mișcării Fraților se caracterizează **toate** prin faptul că pentru ele contextul cultural, situația din Efes și caracterul personal al epistolei sunt aproape fără importanță sau necunoscute. Aceste reflecții mi-au modelat multă vreme gândirea. Ele sunt de acord în următoarele:

Este vorba (mai ales) de adunarea pentru închinare.

Este vorba de rolurile bărbatului și femeii stabilite de Dumnezeu. Bărbatul stă deasupra femeii. Acest lucru este întemeiat pe crearea lui Adam și a Evei. Aceasta se numește ordinea creației.

Toți consideră feminismul drept cauză, atunci când acest text nu este acceptat literal și ca Cuvânt autoritar al lui Dumnezeu.

Textul ar fi simplu și clar.

Hole: „În primul rând, Dumnezeu i-a dat la creație bărbatului întâietatea și conducerea. Aceasta este pomenită în versetul 13. Apoi urmează ce s-a întâmplat la cădere, când Eva a preluat conducerea și a fost amăgită. Despre aceasta este vorba în versetul 14. Această secțiune este cu totul neechivocă și clară. Nu există cu adevărat nicio îndoială cu privire la ce se învață aici.”⁶

MacDonald: „Întemeindu-și argumentele pe creație, Pavel exclude orice gând că ar putea fi vorba aici de probleme culturale.”

Având în vedere studiul lui Westfall, ar putea fi însă vorba de următoarele:

Nu este vorba de rolul bărbaților și femeilor rânduit prin creație.

Pavel abordează probleme concrete ale bărbaților și femeilor și descrie măsurile de contracarare. Asemenea probleme pot exista, în mod asemănător, în multe locuri – sau deloc. Aici este vorba concret de Efes, unde se afla Timotei.

Trimiterea foarte scurtă la creație nu descrie o ordine a creației atemporală sau transcendentă. Această pomenire servește ca analogie, ca exemplu de comparație pentru femeile în cauză. „Adam a fost creat întâi” este comparat cu soții care cunoșteau învățătura sănătoasă și trebuiau să-și învețe soțiile acasă.

Eva a fost amăgită în același fel ca unele femei din Efes, care de aceea aveau nevoie de învățătură. (Poate că acest text arată și că Adam, care primise porunca înainte de a fi creată Eva, n-o învățase destul despre această poruncă. Aceasta este însă doar o presupunere.)

Este foarte posibil și ca aici să fie corectate mituri efesene (mai târziu gnostice) despre creație, în care Eva era cea creată prima, iar Adam cel amăgit.

Așadar, cine ridică aceste câteva cuvinte la rangul de ordine a creației face din femeie, adică din fiecare femeie, un sex ușor de amăgit, ca și cum bărbații n-ar fi sau ar fi poate mai puțin ușor de amăgit. Această lectură a textului contrazice întreaga imagine biblică, în care bărbații sunt la fel de ușor de amăgit și de înșelat ca femeile: nu este o problemă a femeilor, este o problemă a omenirii!

Faptul că Adam a fost creat întâi și apoi femeia nu face automat din Adam capul sau conducătorul. O ordine în timp nu este un motiv pentru aceasta. Doar nici animalele create mai întâi nu stau deasupra oamenilor. Omul a fost creat ultimul. În acest context auzim adesea cuvintele „coroana creației”. Dacă aplicăm acest mod de gândire la Adam și Eva, Eva, fiind creată ultima, ar fi cea așezată mai sus. Bineînțeles că nu este așa. Ordinea în timp creează eventual o deosebire, dar nu o ierarhie. Dacă o soție este mai în vârstă decât soțul ei, nici n-am trage concluzia că ea este cea așezată mai sus, iar el cel subordonat.

Cine are o formare ierarhică va înțelege astfel cuvântul „creat întâi”. Dar oare aceasta a fost intenția lui Pavel? În textul paralel din 1 Corinteni 11, Pavel anulează această concluzie, respectiv o previne, ca să lămurească faptul că nu există nicio deosebire ierarhică. [1 Corinteni 11:11-12] Totuși, în Domnul, nici femeia nu este fără bărbat, nici bărbatul fără femeie. Căci, după cum femeia este din bărbat, tot așa și bărbatul este prin femeie; dar toate sunt de la Dumnezeu.

Una peste alta, mulți interpreți care cunosc limba originală a Noului Testament spun că este vorba de un text dificil. Deja din acest motiv nu este îngăduit să faci din el o interdicție atât de cuprinzătoare de a învăța pe alții și de a conduce.

Interpreții din Mișcarea Fraților se întrec unul pe altul în a-i atribui fiecărei femei locul ei subordonat și în a-i impune tăcerea în adunări. Faptul că și femeile ar putea conduce/călăuzi ar fi, potrivit lor, feminism curat.

Pe lângă aceasta, niciunul dintre ei nu poate numi un motiv plauzibil pentru care este pomenită și nașterea. O laudă pentru Westfall, care arată cum tocmai această temă are de-a face cu învățătura greșită (să nu te căsătorești, să trăiești în celibat, ca să fii mântuit în felul acesta) și tocmai și cu Artemis, zeița ocrotitoare a Efesului, cunoscută și venerată în tot Imperiul Roman.

Am observat cum tocmai interpreții din Mișcarea Fraților se miră, în cele din urmă, ei înșiși de această interdicție strictă de a învăța pe alții (dacă o interpretezi așa). Aceasta se găsește doar printre rânduri. Se vede din felul în care se străduiesc apoi să sublinieze cât de importante sunt slujirile surorilor, ca și cum ar trebui să repare ceva. Dar acest lucru nu este deloc necesar, dacă în Efes este vorba de un anumit grup de femei sau chiar de o anumită femeie, căreia i se interzice să învețe pe alții și să-și stăpânească soțul.

Arăt încă o dată, așa cum am descris în cartea mea „Frauen, vergebt uns!” (*Femei, iertați-ne!*), că a învăța pe alții nu înseamnă niciodată a stăpâni. Nici un bărbat nu trebuie să stăpânească peste femeie sau prin învățătură. Noul Testament nu cunoaște acest gând. În 2:12 este vorba de o pereche negativă de noțiuni: a învăța și a stăpâni. Așa ceva nu are voie să se întâmple, nici prin femeie, nici prin bărbat.

Un cuvânt din a doua epistolă către Timotei arată foarte limpede: bărbații și femeile au deopotrivă însărcinarea de a-i învăța pe alții – fără deosebire, fie în casa particulară, fie în adunare. Pavel spune: „Și ce ai auzit de la mine în fața multor martori, încredințează la oameni de încredere, care să fie în stare să învețe și pe alții.” (2 Timotei 2:2) Prin oameni sunt înțelese ființe omenești (în greacă ἄνθρωποι, anthropoi), adică bărbați și femei!

În sfârșit: acest text este aplicat și folosit atât de des și de intens cu privire la comportamentul femeilor. De bărbați. Dar sunt aceștia și bărbații care se roagă în orice loc cu mâinile ridicate, când se întâlnesc? Cât de literal urmează bărbații această îndrumare a lui Pavel?

Urmează o propunere de text: redau **textul lui Pavel liber, cu cuvintele mele, așa cum l-aș explica pe scurt – în măsura în care acest lucru este posibil**. Am inclus concluziile din capitolul precedent al lui Westfall.

1 Timotei 2:8-15, redat liber de Hans-Jörg Ronsdorf:

Dragă Timotei, ca să ținem sub control problemele din Efes cu unii bărbați și cu unele femei, ar trebui să se întâmple următoarele: bărbații să înceapă să se roage. Pretutindeni unde se întâlnesc. În public. În loc să se certe despre mituri și învățături greșite. Mânia și cearta împiedică rugăciunea. Rugăciunea făcută împreună duce la o viață liniștită și pașnică. Cu mâini ridicate, deschise și gata să primească, curate de ceartă și de violență, să l se închine împreună Dumnezeului nostru Mântuitor și să mijlocească pentru toți oamenii la tronul lui Dumnezeu.

La fel de important este ca femeile, mă gândesc mai ales la femeile bogate, să se arate modeste oriunde apar și sunt văzute. Podoaba lor să nu fie din coafuri elaborate, bătătoare la ochi, nici din aur și mărgăritare, nici din haine scumpe și extravagante. O asemenea podoabă atrage atenția asupra lor și adesea urmărește să le întrecă pe alte femei. Femeile care îl urmează pe Mesia n-au nevoie să se pună astfel în scenă sau să-și exercite în felul acesta influența și dominația. Există o podoabă și o influență care valorează mai mult și sunt prețuite chiar de toți oamenii: faptele bune.

Femeia să învețe ce este adevărul Evangheliei. Doritoare să învețe, atentă și setoasă de cunoaștere. În propria casă. Mai ales uneia dintre aceste femei nu-i îngădui să ducă mai departe toate aceste mituri și învățături greșite. Să nu se ridice deasupra soțului ei, să nu-l domine cu aroganță și să nu-l învețe ea pe el. Să asculte când soțul ei îi explică învățătura sănătoasă. Are nevoie de aceasta. Căci îi lipsește cunoașterea, iar această neștiință face mult rău când răspândește mituri prin case. Crearea lui Adam și a Evei este exemplul potrivit pentru această situație. Adam a fost creat întâi și el era cel care trebuia s-o învețe pe Eva. El n-a fost înșelat. Dar Eva a fost înșelată și amăgită. Ea a trecut granița. Tot așa se va întâmpla cu unele femei din Efes, dacă nu învață de bunăvoie de la soții lor: vor fi amăgite ca Eva și vor ajunge o cursă pentru alții.

Iar aceste femei trebuie să știe că vor fi păzite la nașterea de copii. În ciuda amăgirii Evei și a durerilor mari ale nașterii care au urmat din ea. Dumnezeu, Mântuitorul nostru, salvează – nu Artemis, zeița ocrotitoare a Efesului, creată de oameni. De aceea să se concentreze asupra credinței, dragostei și sfințeniei. Împreună, ca soți care, ca Adam și Eva, sunt un singur trup. Femeile să nu se teamă să aibă copii, iar bărbații să se stăpânească pe plan sexual și să se gândească la faptul că prea multe sarcini sunt o primejdie pentru soțiile lor.

Hans-Jörg Ronsdorf, 26 februarie 2021, revăzut în octombrie 2026

Note

1. Prin **text narativ** se înțelege prezentarea și redarea în formă de povestire a unei acțiuni și/sau întâmplări. Aici este vorba despre scurta repovestire a capitolelor Geneza 2-3 în 1 Timotei 2:13-14.
2. Oberlinner, L., *Erster Timotheusbrief*, Herders Theologischer Kommentar zum Neuen Testament, Herder, Freiburg; Basel; Wien 1994
3. Oberlinner, L., p. 83–84.
4. Oberlinner, L., p. 85.
5. Oberlinner, L., p. 89.
6. Hole, F. B., *Grundzüge des Neuen Testaments*, Christliche Schriftenverbreitung, Hückeswagen 1989, p. 1380.